

В. П. Тодоров

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

ORCID ID: 0009-0000-8091-4061

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ВИТОКІВ КОРУМПОВАНOSTІ ТА РОЗВИТКУ ВАЖЕЛІВ ВПЛИВУ ЩОДО ЇЇ УСУНЕННЯ У ПРАВООХОРОННІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

У статті зазначено, що розвиток механізмів протидії корумпованості правоохоронної системи відбувається поетапно: отримання неправомірної вигоди правоохоронцями вважалося за норму, але у випадку коли вони представляли інтереси правителів – покарання було немилуче і жорстоке; поява формалізованого зводу законів для звершення правосуддя, а у випадку їх порушення спеціальний орган визначав міру покарання для правоохоронців; князі, за певне підношення вирішували судові питання на користь «хабародавця», не підлягаючи покаранню; делегування правоохоронних функцій від правителів – іншим особам обумовив появу зовнішнього контролю за правоохоронцями у вигляді спеціально передбаченого державного органу; зміна суспільного устрою обумовила необхідність знаходження балансу між бажанням демократичних перетворень та реаліями ситуації, яка не сприяла використанню демократичних важелів впливу на корумпованих представників правоохоронної системи; хабарництво у правоохоронних органах існувало на низовому рівні, оскільки рівень життя верхівки забезпечувала система привілеїв, виявлення та документування корупційних дій у правоохоронних органах було віднесено до компетенції органів держбезпеки; послаблення державного контролю обумовило значний рівень корумпованості правоохоронних органів; рішення про створення спеціального суб'єкта для протидії корупції у правоохоронній системі прийнято під тиском громадських організацій, закордонних партнерів, які визначили необхідність створення такого органу як одну з умов євроінтеграції України. Зроблено висновок, що якісні та кількісні зміни корумпованості правоохоронної системи відбувались та мали різний ступінь інтенсифікації в залежності від політичних, соціально-економічних умов, наявності державної політики спрямованої на протидію таким процесам, а також від відношення правителів та їх суб'єктивного бажання щодо впровадження механізмів протидії хабарництву у правоохоронній системі. На кожному з умовних етапів спостерігався певний паритет між рівнем корумпованості правоохоронної системи та відношенням до цього владних структур.

Ключові слова: правоохоронна система, корумпованість, витоки, ретроспективний аналіз, важелі впливу, усунення.

Постановка проблеми. Корупція правоохоронної системи має історичні витоки та соціальні передумови, оскільки ці структури завжди супроводжувала ознака корупційності. Жодна із соціально-політичних та економічних систем не має повного імунітету від такої корупції – змінюються лише її обсяги і прояви, а також її можливості. Аналіз соціально-економічної та політичної ситуації, які склалися за час існування України, як суверенної держави – засвідчив негативну тенденцію поширення злочинної діяльності службових осіб правоохоронних органів. Корумпованість правоохоронної системи є складним історичним явищем і має свої давні джерела, традиції і фактично супроводжує будь-яку державу із самого початку її

існування. Ті, хто піддають покаранню, мають для цього суб'єктивну думку та оцінюють діяння у міру свого розуміння, а оскільки у деяких соціальних системах – оплата таких дій взагалі була основним джерелом утримання правоохоронного апарату, то відповідно ці суб'єкти не зневажали підношеннями та хабарами. Поширення цього явища має негативні наслідки для соціальних відносин на будь-якому етапі розвитку цивілізованого суспільства [1, с. 9]. Для вибудовування дієвих важелів впливу на корумпованість сучасної вітчизняної правоохоронної системи необхідно розглядати історичні етапи розвитку такого виду корупції у контексті з розвитком механізмів для протистояння їй та відповідної оцінки їх ефективності.

Стан наукових досліджень: Науковці, які досліджували історію хабарництва розглядали корупційні системи на різних етапах розвитку людства (О.І. Кальман, О.Ю. Бусол, Н.П. Сиза) у тому числі у сфері правосуддя (Т.С. Демедюк, С.О. Павленко), М.С. Моїсєєв – дослідив ґенезу становлення Державного бюро розслідувань, як суб'єкта протидії корупції у правоохоронній системі, але тільки констатували факт їх існування, відірвано від зусиль держави та соціуму їм протистояти.

Мета статті – дослідити особливості розвитку корупції у правоохоронній системі у контексті розвитку механізмів для протистояння їй.

Основний зміст. Розглядаючи правоохоронну систему ми до неї відносимо і суддів, оскільки тривалий час було відсутнє розмежування між викриттям винних, визначенням покарання та самим покаранням, тобто всі ці дії здійснювали одні і ті ж суб'єкти.

Першим етапом ми визначаємо стародавні часи, коли витоки корупції, формувалися у первісному суспільстві, коли люди, задобрюючи богів, робили їм подарунки через служителів культу (шамани, знахарі, волхви тощо), та відповідно правителів, влада яких мала «божественну природу» (і які здійснювали правосуддя). На цьому етапі отримання неправомірної вигоди особами, які вершили правосуддя вважалося за норму, але у випадку коли вони представляли інтереси правителів – покарання за неправий суд було неминуче і жорстоке.

Другим етапом ми виокремлюємо часи, коли почалася формуватися правоохоронна система та відповідні правила правосуддя. У VIII ст. до н. е. в рабовласницькій Стародавній Греції судові функції царя замінив ареопаг (представники найбільш знатних і заможних сімей), який здійснював вищу судову владу, і з'являються зачатки контролю суддів, щоб запобігти підкупу суддів, лише в день слухання справи жеребкуванням визначалося, хто саме її розглядатиме, а винність чи невинність підсудного визначалася таємним голосуванням, яке проводилося киданням камінців до урн [2, с. 50] (прообраз нинішньої автоматичного розподілу справ для розгляду суддів та таємного голосування). Хабарництво в римському суді було настільки звичним явищем, що для його визначення застосовували евфемізм *argumentum argentarium*, тобто аргумент срібла [3, с. 103]. Поряд з цим у Стародавньому Римі, були впорядковані сфери правових відносин, ухвалені спеціальні законодавчі акти, котрі

передбачали покарання за підкуп і подарунки працівникам правоохоронної системи [4], які оберігали громадян від сваволі й беззаконня, що чинили судді, і зобов'язували тих керуватися не суб'єктивною думкою, а буквою писаного закону – лжесвідка скидали зі скелі, суддя, спійманий на підкупі, належав смертній карі [5, с. 35]. У випадку значної кількості скарг на беззаконня й вимагання суддів – сенатом створювалася постійна комісія для їх розгляду. На цьому етапі з'являється формалізований звід законів для звершення правосуддя, а у випадку їх порушення спеціальний орган визначав міру покарання для правоохоронців.

Третій етап – становлення правосуддя на території стародавньої України (Київської Русі). Серед судових органів Київської Русі був уведений общинний суд (ізвод), який відбувався відповідно до звичаєвого права. Разом з процесом формування державності юрисдикція князів розширювалася, внаслідок чого суди стали невід'ємними від правителів. Князь (Великий князь київський) судив або сам, або через посадників та тіунів (господарські управителі князя), а функції вищої судової влади виконувала боярська рада, яка складалася з представників верхівки міст та військової дружини князя, бояр та церковних чинів [6, с. 401]. Слід зазначити, що в основу системи покладались так звані «кормління» – представники центральної влади на місцях (які чинили суд від імені князя) не одержували грошового утримання, а утримувались коштом населення. Формально такі підношення становили основне джерело утримання державного апарату і у слов'янському законодавстві вони отримали – «хабар». Що стосується покарання за неправомірне суддівство, то у Київській Русі суд спочатку був установою суто народною і самостійною, а утвердження князівської влади, судові функції хоча і перейшла до князів (здійснювалася за участю виборних земських людей) [7, с. 21], але звинуватити князя було нікому. На цьому етапі судових органів, як окремих державних структур у Київській Русі не існувало, суд не був відділений від правителів і захищав насамперед їх інтереси, внаслідок чого норми права не передбачали відповідальності за хабарництво.

Четвертий етап – у період середніх віків (Середньовіччя) XV – XVI ст. ситуація змінюється, державні чиновники (у тому числі і тих, які справляють суд) переходять на «бюджетне утримання». «Кормління» за законом скасовують, завідомий підкуп чиновника став назива-

тися «посулом» і стає незаконним, за що наставало покарання (у нормах права з'являються такі поняття, як «мздоїмство» та «лихварство»). На цьому етапі «правителі» були вимушені делегувати свої «суддівські повноваження» спеціально призначеним особам, а оскільки ці особи стали використовувати ці повноваження для особистого збагачення (себе, а не «правителів»), то було нормативно врегульовано покарання за такі дії.

П'ятий етап – період Гетьманщини характеризується утворенням першої української правоохоронної системи [8, с. 170]. У гетьманських інструкціях набули розвитку статутів, що містили вказівки на здійснення справедливого правосуддя без хабарництва і за законом. Хоча, правові пам'ятки гетьманської доби XVII–XVIII ст.ст. встановлюють відповідальність суддів за ухвалення неправосудних рішень і хабарництво [9, с. 286], але привілейоване становище суддів, класовий характером їхньої діяльності та ототожненням їх з адміністративним апаратом обумовлювали безкарність за неправосудні рішення. Найвищу судову владу в державі мав гетьман, який вирішував справи за участю ради старшин, а згодом – ради генеральної старшини [7, с. 202], Норми права у цей період встановлювали кримінально-правову охорону правосуддя лише зовні, не приділяючи уваги злочинним посяганням, що вчиняються суддями, натомість з'явився зовнішній контроль за суддями у вигляді надання компетенції державній інституції.

Шостий етап – вплив на українську правоохоронну систему з боку російської імперії (де в цей проміжок часу розвитку корупція набула характеру епідемії), оскільки частина території України, всупереч Переяславському договору (1654 р.) розглядалася як сукупність адміністративних одиниць у структурі імперії. Інша частина України перебувала у складі Австро-Угорської імперії (Угорщини) і порівняння джерел права спрямованих на протидію хабарництву суддів свідчить про різний підхід до отримання неправомірної вигоди представниками правоохоронної системи та реакцію держави на такі дії. На Росії, у період правління Петра I, Катерини I, Катерини II – князь Меншиков (який був фаворитом, а пізніше практично керував державою), своєю діяльністю з вимагання і одержання хабарів укорінив у російське суспільство ідею, що політичною владою можна користуватися для власного незаконного збагачення [1, с. 10]. З 1845 р. на цій частині території Укра-

їни діяло Уложення про покарання кримінальне і виправне (що було основним джерелом кримінального права), яке відповідальність суддів за хабарництво окремою нормою не передбачало. Тільки у Кримінальному уложенні від 22 березня 1903 р. забезпечується кримінально-правова охорона правосуддя шляхом встановлення відповідальності присяжних засідателів за одержання хабара [7 с. 284]. Зміст цього етапу дозволяє стверджувати, що корумпованість правоохоронної системи на пряму залежала від відношення правителів та їх суб'єктивного бажання щодо впровадження механізмів протидії хабарництву суддів.

Сьомий етап – період існування Української Народної Республіки, що проголошувала парламентську форму правління та декларувала додержання принципів демократизму, але в умовах більшовицької навали судова правоохоронна система вимушена була використовувати карально-репресивні органи з широкими повноваженнями. Оскільки переважну більшість суб'єктів правоохоронної системи склали росіяни, які вороже ставились до української влади [10, с. 193], то вони були зацікавлені у колапсі правоохоронної системи, розуміючи її важливість для становлення держави. Зміст цього етапу засвідчує необхідність балансу між бажанням демократичних перетворень та реаліями ситуації, яка не сприяла використанню демократичних важелів впливу на корумпованих представників правоохоронної системи.

Восьмий етап – перебування України (УРСР) у складі СРСР, де правоохоронна система та суди були знаряддям тоталітарної держави і залучалися до боротьби з політичними опонентами режиму та для реалізації популістських кампаній. З огляду на це, працівники правоохоронної системи та судді для громадськості повинні були бути поза підозрою, а отже держава не могла визнати наявності корумпованості у цій системі. На нашу думку, формально корупція зменшилася, але у не результаті таких жорстких заходів, а у результаті її переходу на державний рівень. В умовах тоталітарної держави, не було гласності й свободи слова і тому корупція припинила лише офіційне існування. Хоча у 1962 році до Кримінального кодексу повернули смертну кару за отримання хабара, і вже у 1964 році за ці злочини в Радянському Союзі було розстріляно 3 тис. осіб, тобто кожного дня по 8 страт [11, с.26], але боротьба з корупцією суто у правоохоронній системі (не зважаючи на жорсткість покарання) не призвела

до бажаного результату, оскільки практично вона є «вирваною з контексту» загальної корумпованості державного апарату, навіть якщо ця корумпованість «допускається» та «легалізується» шляхом створення певних пільг та переваг на законодавчому рівні. Стосовно протидії зазначеним злочинам, то виявлення та документування корупційних дій у правоохоронних органах було віднесено до компетенції органів держбезпеки, а розслідування здійснювалось слідчими прокуратури.

Дев'ятий етап (отримання незалежності та створення суверенної держави після розпаду СРСР) характеризується повним хаосом у правоохоронній системі, що сприяло її корумпуванню. З одного боку проголошення у 1991 р. незалежності України відкрило широкі можливості для використання і примноження демократичних традицій державного облаштування, наслідком чого стало розширення функції правоохоронних органів. Але, з іншого боку, з'явився розгалужений чорний ринок фінансових, митних, банківських та кримінальних «послуг», що наряду з формуванням недержавних (ринкових) структур, які накопичили значні кошти, за наявності в Україні організованих злочинних утворень економічного спрямування створило можливості для корумпування правоохоронної системи. Що стосується системи протидії зазначеним корупційним проявам, то практично цей механізм поступово складався та видозмінювався на протязі 20-25 років. Практично кожний з правоохоронних органів мав у власній структурі підрозділ, до повноважень якого відносилось протидія внутрішнім корупційним проявам, але розслідування корупційних злочинів було віднесено до функцій прокуратури. У травні 2013 року Група держав щодо боротьби з корупцією (GRECO) Ради Європи у своєму звіті про реформи в Україні відзначила провал України у виконанні першого пункту зі списку рекомендацій РЄ – про створення незалежного органу з нагляду за реалізацією національної антикорупційної стратегії [12]. Слід зазначити, що прогресивна частина законодавців та практиків розуміла, що демократичний шлях розвитку держави обумовлює необхідність створення певного органу, який би надав поштовх формуванню нової правоохоронної структури, став би одним із кроків ліквідації пострадянської системи правоохоронних органів і спеціальних служб, а також інструментом повернення довіри суспільства до здійснення цілеспрямованої державної політики щодо про-

тидії корупції та забезпечення розслідування злочинів, які вчиняються високопосадовцями, суддями, співробітниками правоохоронних органів [13, с. 29-30]. Тому необхідність створення єдиного органу, який би виконував функцію досудового розслідування найбільш складних і резонансних злочинів, була усвідомлена в Україні досить давно – ще з моменту проголошення незалежності та розбудови демократичних правових інститутів [14, с. 47]. Пропозиції щодо створення такого органу, або ж органів із аналогічними функціями (Національного бюро розслідувань, Національної служби розслідувань, Національного бюро антикорупційних розслідувань тощо), подавались протягом усього періоду існування незалежної України. Більше того, мали місце спроби його створення, які не увінчались успіхом [13, с. 29-30]. У 1995 р., взявши курс на вступ до Ради Європи, Україна взяла на себе зобов'язання створити незалежний, прозорий та ефективний правоохоронний орган із слідчими повноваженнями у сфері протидії злочинам, що вчинені високопосадовцями. При цьому передбачалось, що такий орган буде сформовано менше ніж за рік, за умови підтримки громадськості та міжнародних партнерів і без будь-якого втручання з боку політичних організацій і партій [14, с. 50]. У тому ж таки 1995 р. було створено Робочу групу, результати діяльності якої були втілені в Указі Президента України «Про Національне бюро розслідувань України» від 24.04.1997 р. № 371 [15]. Але, вже у 1998 році, Конституційний Суд України (Рішення № 10-РП/98[16]), визнав Указ Президента України, а відповідно і створення НБР таким, що не відповідає Конституції України. Надалі процес створення такого органу затягнувся на довгі 18 років, за термін яких Україна прийняла курс на євроінтеграцію, намагалася дистанціюватися від застарілих підходів до формування системи кримінальної юстиції. У цей період склалася ситуація, яка характеризувалася значним рівнем корумпованості правоохоронних органів та суддівської системи, що пов'язано з втратою державою важелів обмежувального впливу на причини та умови такого рівня корупції.

Неспроможність держави подолати вбудований у систему кримінальної юстиції механізм корупції призвів до нівелювання та саботажу зусиль, спрямованих на створення суб'єкта протидії корупції високо посадовців та правоохоронців, аж до скасування у судовому порядку (судовою гілкою влади) рішення виконавчої гілки

влади (президента) про створення та функціонування такого суб'єкта.

Десятий етап – забезпечення нормативно-правового регулювання та створення спеціалізованих суб'єктів для протидії злочинності високопосадовців та працівників правоохоронних органів. Хоча певна діяльність щодо створення зазначених суб'єктів не припинялася, але стало зрозуміло що ця проблема повинна вирішуватися комплексно – не тільки створення суб'єкта, а одразу визначення його компетенції, розподіл компетенції, підслідності з іншими вже діючими суб'єктами тощо. По суті необхідно було утворити орган, що би реалізував державну політику у сфері протидії корупції, з правом досудового розслідування злочинів у зазначених сферах, а також досудового розслідування особливо тяжких злочинів та злочинів, вчинених працівниками органів правопорядку. Відповідно, до повноважень такого органу мали перейти слідчі функції органів прокуратури, МВС, і частково СБУ. Враховуючи сталі позиції зазначених суб'єктів у системі правопорядку, а також те, що цей орган повинен був спеціалізуватися на виявленні та розслідуванні злочинів, що вчинюються службовцями саме цих органів – процес створення такого органу мав пасивний спротив. Це виражалось як у неузгодженості та непослідовності дій різноманітних суб'єктів нормотворчості, а також поспіх у розробці та ухваленні нормативно-правових актів, які повинні були стати фундаментом діяльності такого органу, затягування процесу формування правового підґрунтя для створення та відтермінування початку фактичного функціонування [14, с. 52]. Усвідомлюючи, що системна корупція є суттєвою перешкодою для реалізації євроінтеграційних прагнень України, під час здійснюваного Організацією економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Cooperation and Development) моніторингу виконання Україною Стамбульського плану дій з боротьби проти корупції неодноразово наголошувалось на необхідності «забезпечити без подальшого зволікання ефективну антикорупційну спеціалізацію в правоохоронній системі шляхом створення законом автономного спеціалізованого органу з антикорупційних розслідувань, який буде структурно незалежним від існуючих правоохоронних органів та органів безпеки, буде націлений на високопосадову корупцію та буде забезпечений адекватними гарантіями незалежності, повноваженнями й ресурсами відповідно до міжнародних стандартів та найкращої

практики» (Третій раунд, п. 2.9) [12]. Розуміючи негативні наслідки провалу судово-правової реформи, а також усвідомлюючи всю важливість створення ДБР в рамках активізації євроінтеграційних процесів, законодавці пішли дещо «обхідним» шляхом – ухваленням нової редакції КПК України [17, с. 53], який окреслює місце і повноваження ДБР в системі органів досудового розслідування, визначає гранично допустимі терміни його створення (згідно абз. 2 ч. 1 Прикінцевих положень КПК України, ДБР має розпочати свою діяльність «не пізніше п'яти років з дня набрання чинності цим Кодексом» [18],), а також п. «г» ч. 1 якого відніс ДБР до системи органів досудового розслідування, а ч. 4 ст 216 – визначило злочини, які йому підслідні [18]. Склалося таким чином, що всі правоохоронні органи, яких «зачіпало» створення зазначеного суб'єкта практично було поставлені «перед фактом», але оскільки цей момент відтерміновувався на п'ять років (до 20.11. 2017 р.), то негативна реакція була «млявою», без активної протидії. Але, окрім КПК України, створення зазначеного суб'єкта потребувало також ряду суттєвих змін до законодавства. Тому послідовно були прийняті ряд Законів, які створювали нормативно-правову базу для функціонування ДБР, а саме: нова редакція ЗУ «Про прокуратуру» (п. 4 Перехідних положень було обмежено право слідчих органів прокуратури здійснювати досудове розслідування у визначеному КПК України порядку до початку діяльності ДБР, але не довше, ніж п'ять років після набрання чинності КПК України) [19]; ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» [20].

12 листопада 2015 року парламентом було прийнято ЗУ «Про Державне бюро розслідувань», яким визначено, що новостворений орган буде розслідувати злочини, скоєні обмеженим колом суб'єктів, до яких законодавець відніс: співробітників правоохоронних органів, службових осіб, які займають особливо відповідальне становище в державі, суддів, службових осіб НАБУ, а також військові злочини [21]. На цьому етапі, під тиском громадських організацій, закордонних партнерів (які визначили необхідність створення такого органу як одну з умов євроінтеграції України) було створено ДБР, нормативно врегульовано його повноваження, підслідність, розмежовано компетенцію з іншими правоохоронними органами, що озна-

менувало собою новий, сучасний етап протидії зазначеним кримінальним правопорушенням.

Висновки. Якісні та кількісні зміни корупційності правоохоронної системи відбувались та мали різний ступінь інтенсифікації в залежності від політичних, соціально-економічних умов, наявності державної політики спрямованої на протидію таким процесам, а також від відношення правителів та їх суб'єктивного бажання щодо впровадження механізмів протидії хабарництву у правоохоронній системі. На кожному з умовних етапів спостерігався певний паритет між рівнем корупційності правоохоронної системи та відношенням до цього владних структур.

Список використаної літератури:

1. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії: *монографія*. К. : Атіка, 2001. 304 с.
2. Шевченко О.О. Історія держави і права зарубіжних країн : хрестоматія. К. : Вентурі, 1998. 288 с.
3. Макарчук В. С. Основи римського приватного права. К. : Атіка. 2003. 256 с.
4. Історичні аспекти розвитку корупції як суспільного явища. URL: <https://www.google.ru/url?sa>.
5. Підпригора О. А. Основи римського приватного права : *підручник*. Вища шк. К. 1995. 267 с.
6. Іванов В. М. Історія держави і права України: *навч. посіб.* К. : Атіка, 2003. 416 с.
7. Музиченко П. П. Історія держави і права України : навч. посіб. К.: Знання, 2000. 662 с.
8. Сиза Н. П. Суди і кримінальне судочинство України в добу гетьманщини : дис. ...канд. юрид. наук 12.00.09. К., 2002. 188 с.
9. Дідик С.Є. Становлення та розвиток законодавства щодо протидії хабарництву суддів в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 185–289.
10. Мироненко О. М. Історія держави і права України. Ч. 2. К., 1996. 358 с.
11. Павленко С.О. Особливості оперативного-розшукової характеристики хабарництва, вчиненого службовими особами, які займають відповідальне становище. *Міліція України*. К., 2012. № 3-4 (177-178). С. 26–28.
12. Пояснювальна записка до Закону України «Про Державне бюро розслідувань» реєстр. № 2114 від 12.02.2015 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54012
13. Труба Р. М. Адміністративно-правове регулювання діяльності Державного бюро розслідувань: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 081–Право. К., 2020. 254 с.
14. Марчук Р.М. Адміністративно-правові засади організації та діяльності Державного бюро розслідувань України: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2019. 272 с.
15. Про Національне бюро розслідувань України : указ Президента України від 24 квіт. 1997 р. № 371. *Офіційний вісник України*. 1997. № 17. С. 9.
16. Справа за конституційним поданням народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України від 24 квітня 1997 року № 371 «Про Національне бюро розслідувань України» (справа щодо утворення Національного бюро розслідувань України) : рішення Конституційного Суду України від 6 лип. 1998 р. № 10-рп/98. *Верховна Рада України* : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-98>
17. Курганський О. В. Тернистий шлях створення державного бюро розслідувань. *Державне бюро розслідувань: на шляху розбудови* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (16 черв. 2018 р., м. Одеса). Одеса, 2018. С.53–55.
18. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року. *Голос України*. 2012. № 90-91 від 19.05.2012.
19. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовт. 2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2–3 Ст. 12.
20. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України»: Закон України від 16 лип. 2015 р. № 630-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/630-19>.
21. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12 лист. 2015 р. № 794-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 6. Ст. 55.

Todorov V. P. Retrospective analysis of the sources of corruption and the development of levers of influence for its elimination in the law enforcement system of Ukraine

The article states that the development of the mechanisms for countering the corruption of the law enforcement system takes place in stages: the obtaining of illegal benefits by law enforcement officers was considered the norm, but in the case when they represented the interests of the rulers, the punishment was inevitable and cruel; the emergence of a formalized set of laws for the administration of justice, and in the event of their violation, a special body determined the extent of punishment for law enforcement officers; princes, for a certain offering, decided a court issue in favor of the «bribery giver», without being subject to punishment; the delegation of law enforcement

functions from rulers to other persons led to the appearance of external control over law enforcement in the form of a specially provided state body; the change in the social structure made it necessary to find a balance between the desire for democratic transformations and the realities of the situation, which did not contribute to the use of democratic levers of influence on corrupt representatives of the law enforcement system; bribery in law enforcement agencies existed at the grassroots level, as the living standards of the top were ensured by a system of privileges, detection and documentation of corrupt actions in law enforcement agencies was assigned to the competence of state security agencies; the weakening of state control caused a significant level of corruption of law enforcement agencies; the decision to create a special entity to combat corruption in the law enforcement system was made under the pressure of public organizations and foreign partners, who identified the need to create such a body as one of the conditions for Ukraine's European integration. It was concluded that qualitative and quantitative changes in the corruption of the law enforcement system took place and had different degrees of intensification depending on political, socio-economic conditions, the presence of state policy aimed at countering such processes, as well as on the attitude of the rulers and their subjective desire to implement mechanisms combating bribery in the law enforcement system. At each of the conditional stages, a certain parity was observed between the level of corruption of the law enforcement system and the attitude of the power structures to it.

Key words: law enforcement system, corruption, origins, retrospective analysis, levers of influence, elimination.